

формуванню в людині духовності, вдосконаленню її внутрішнього світу.

2. Вплив естетичних феноменів залишається вагомим і на сучасному етапі розвитку світової цивілізації, тому об'єктивна оцінка їхнього сенсу та ролі в соціокультурних процесах є необхідною умовою прогресивного розвитку людства, зокрема в процесі естетичного виховання.

3. Здійснення генези ідей естетичного виховання доводить, що вони формувалися під впливом антропологічних, гносеологічних, аксіологічних і культурологічних поглядів, які панували в різні епохи розвитку суспільства.

Література:

1. Быстрицкий Е. К. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие / Е. К. Быстрицкий. – К.: Наук. думка, 1991. – 178 с.

2. Бех І. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.

3. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Л. М. Масол. – К.: Промінь, 2006. – 432 с.

4. Мізіна Л. Б. Естетична інтерпретація історії мистецтва: сучасне бачення / Л. Б. Мізіна. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2006. – 200 с.

М. Д. Зубалій

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПОНЯТТЯ “ФОРМА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ”

Вивчення теорії і методики фізичного виховання старшокласників засвідчує, що воно здійснюється шляхом послідовного проведення окремих занять, кожне з яких є відносно завершеною самостійною організаційною формою цілісного виховного процесу. У цьому процесі всі заняття тісно пов'язані з попередніми й наступними організаційними формами фізичного виховання. В цілому ж усі окремі заняття фізичними вправами різнобічні, але всі вони будуються на основі загальних закономірностей, які залежать від умов їх проведення, спрямованості й послідовності застосування форм, контингенту учнів, режиму навчання тощо. Характерною особливістю різних форм фізичного виховання є активна практична діяльність, спрямована на фізичне вдосконалення школярів, розвиток рухових якостей, зміцнення здоров'я, організацію здорового способу життя, що включає виконання різноманітних фізичних вправ, рухливих і спортивних ігор тощо.

Як бачимо, форма (від лат. *forma* – зовнішній вигляд, зовнішнє окреслення) фізичного виховання є широким і містким поняттям. У теорії і методиці фізичного виховання та шкільній практиці це поняття вживають для визначення реального процесу фізичного виховання, пов'язаного з організацією навчально-виховної діяльності в школі. Цим терміном часто називають способи організації навчально-виховного процесу з фізичного виховання, що відображають внутрішні зв'язки різних його компонентів. Ним також характеризують взаємодію і стосунки вчителів фізичної культури, керівників фізкультурних гуртків, спортивних секцій і учнів. У літературних джерелах з фізичного виховання і в практичній роботі загальноосвітніх шкіл часто використовують поняття “організаційна форма фізичного виховання”. При цьому також йдеться про організацію реального навчально-виховного процесу з

фізичного виховання в школі.

У фізичному вихованні організаційною формою заняття є стійке об'єднання елементів його змісту, що включає тривалість виконання фізичних вправ, кількість їх повторень, черговість виконання вправ, регламентацію відпочинку учнів між виконанням вправ, їх взаємостосунки у процесі проведення занять тощо. У зв'язку з цим питання організації занять з фізичного виховання займають важливе місце в теорії і методиці фізичного виховання. Успішне їх вирішення багато в чому залежить від того, як буде організований навчально-виховний процес на уроках фізичної культури, заняттях фізкультурних гуртків і спортивних секцій. Тому знання основ організації занять з фізичного виховання необхідне вчителям фізичної культури, керівникам фізкультурних гуртків і спортивних секцій, що проводять фізкультурно-оздоровчі і спортивні заняття у процесі позакласної роботи.

Кожна організаційна форма фізичного виховання має свій зміст, які тісно взаємопов'язані. Зміст заняття фізичними вправами визначається завданнями, які відповідним чином спрямовують характер організаційно-методичної діяльності вчителя фізичної культури, керівника фізкультурного гуртка і спортивної секції та учнів. Обов'язковою умовою якісного проведення заняття є відповідність форми його змісту. Наприклад, якщо заняття фізичними вправами спрямоване на розвиток сили, то вчителю фізичної культури необхідно завчасно підібрати відповідні вправи (визначити зміст конкретного заняття), визначити регламентацію (тривалість, інтенсивність, вагу приладів, кількість повторень, чергування роботи й відпочинку учнів) і спосіб організації заняття фізичними вправами, конкретизувати форму заняття). Тому розвивати силу можна лише на уроках фізичної культури, на заняттях фізкультурних гуртків та спортивних секцій і не рекомендується розвивати в таких формах занять фізичними вправами як ранкова гігієнічна гімнастика, фізкультурні хвилинки на загальноосвітніх уроках, фізкультурні паузи під час виконання домашніх завдань тощо. Необхідно також, щоб ці навчальні заняття проводилися під керівництвом учителя фізичної культури, керівника фізкультурного гуртка або спортивної секції.

Усі організаційні форми фізичного виховання визначаються насамперед складом учасників; місцем і часом проведення навчально-виховних заходів; змістом навчально-виховної роботи з фізичної культури; характером фізкультурно-оздоровчої роботи учнів і послідовністю їхньої рухової діяльності; способами керівництва учнями з боку вчителя фізичної культури, керівника фізкультурного гуртка чи спортивної секції; специфікою взаємин педагога і учнів у процесі організації і проведення фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів; способами і типами стосунків школярів у фізкультурно-спортивному колективі тощо. Отже, під формою фізичного виховання розуміється організація навчально-виховного процесу, колективної й індивідуальної діяльності організатора позакласної роботи, вчителя фізичної культури, керівника фізкультурного гуртка чи спортивної секції і учнів, спрямованих на досягнення тієї чи іншої мети фізичного виховання. Як бачимо, у визначені поняття "форма фізичного виховання" увага акцентується на

організації фізичного виховання, колективної й індивідуальної діяльності педагога й учнів, але не вказується як будуть вони діяти, щоб досягти поставленої мети фізичного виховання. Вирішувати цю функцію покликані методи фізичного виховання. Ця означена особливість принципово відрізняє методи від форм фізичного виховання. У практичній роботі організаційні форми фізичного виховання реалізуються через виховні методи і прийоми, які в кінцевому підсумку забезпечують успіх і ефективність фізичного виховання учнів.

Популярними формами фізичного виховання старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах є: гімнастика до занять, фізкультурні хвилини на загальноосвітніх уроках, рухливі перерви, фізкультурні гуртки, спортивні секції, секції з військово-прикладних видів спорту, групи загальної фізичної підготовки, фізкультурні заняття в групах продовженого дня, колове тренування; загальношкільні спортивні змагання, походи вихідного дня, багатоденні туристські походи, туристські зльоти, фізкультурні свята, спортивні вечори, відвідування музеїв бойової і спортивної слави, зустрічі з учасниками Олімпійських ігор, чемпіонатів світу і Європи, військово-спортивні ігри, походи місцями слави українського народу, екскурсії на тренування видатних спортсменів, огляди спортивних передач, читання спортивної літератури, відвідування Всеукраїнських і міжнародних спортивних змагань, складання Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України, екскурсії до дитячо-юнацьких спортивних шкіл, святкування днів народження членів спортивних секцій, святкування днів “Перша перемога”, “Перший старт” тощо.

Л. В. Канішевська

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема виховання соціальної зрілості старшокласників шкіл-інтернатів набуває особливої актуальності, оскільки найважливішими завданнями є: створення умов, які б забезпечили їм повноцінну участь у всіх сферах соціальних відносин; формування в учнів соціальних навичок; допомога вихованцям в особистісному та професійному самовизначенні; підготовка їх до самостійного життя в суспільстві.

Теоретичний аналіз філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної літератури з проблеми дослідження дозволяє уточнити сутність феномена “соціальна зрілість” як складної інтегративної соціальної властивості особистості, яка виявляється у сформованості настановлень, знань та вмінь, спрямованих на реалізацію суспільних норм і вимог; прояв таких соціальних якостей, як соціальна відповідальність, соціальна активність, толерантність, солідарність; добровільне й відповідальне засвоєння та використання сукупності основних соціальних ролей, які дозволяють особистості компетентно діяти в усіх сферах соціального життя. Характеризується активністю й відповідальністю особистості за події власного життя на основі розвиненої рефлексії. Соціальна